

Genel Yayın: 1505

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKİ
ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR

ÖZGÜN ADI

Записки из мертвого дома

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN

NİHAL YALAZA TALUY

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2008

Sertifika No: 40077

EDİTÖR

ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN

BİROL BAYRAM

REDAKSİYON

KORAY KARASULU

DÜZELTİ

MÜGE KARALOM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM TEMMUZ 2008, İSTANBUL

XIV. BASIM AĞUSTOS 2020, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-404-4 (KARTON KAPAKLI)

BASKI

DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A

ESENYURT İSTANBUL

TEL: (0212) 565 11 66

SERTİFİKA NO: 40970

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

İSTIKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL

Tel. (0212) 252 39 91

Faks (0212) 252 39 95

www.iskultor.com.tr

HASAN
ÂLİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

LXXXVII

FYODOR MİHAYLOVIÇ
DOSTOYEVSKİ
ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
NİHAL YALAZA TALUY

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Sibirya'nın üçra köşelerinde, stepler, dağlar, geçit vermez ormanlar arasında, bin, en çoğu iki bin nüfuslu, fakir, evleri ahşap, iki kilisesi olan –biri kasaba içinde diğeri mezarlıkta–, şehirden ziyade Moskova dolayındaki güzel köyleri andıran tek tük kasabalara rastlanır. Birçoğunda emniyet müdürleri, yargıçlar ve memur nüfusu oldukça kabarıktır. İklim soğuk olmakla beraber, Sibirya'da memurluk hayatına genellikle kolay ısınılır. Basit, tutucu bir halkı vardır; kurallar eski, sağlamdır ve asırlar boyunca handiyse kutsallık kazanmıştır. Memurlar haklı olarak kendilerini Sibirya eşrafı sayarlar; bunların bazıları yerli ve kökleşmiş Sibiryalılardır, bazıları da Rusya'dan, hatta birçoğu büyük şehirlerden gelmişlerdir. Bunlar, atandıkları işle pek ilgisi olmayan aylıklara, iki kat harcıraha ve istikbal için parlak ümitlere kapılarak gelirler. Aralarında hayat bilmecesini çözebilenler hemen hemen her zaman Sibirya'da kalır, orada seve seve yerleşirler. Sonraları da birçok zengin ve faydalı ürün meydana getirirler. Fakat akıllı bir karış havada olanlar, hayat bilmecesini çözmeyi bilmeyenler, Sibirya'dan çabucak bıkarlar, üzüntüyle kendi kendilerine, buraya niçin geldiklerini sorarlar. Sabırsızlıkla üç yıllık mecburi hizmet süresinin dolmasını bekler, hemen sonra da nakilleri için uğraşmaya başlarlar; sonunda da Sibirya'ya küfürler savurup onunla alay ederek pılı pırtıyı toplayıp ev-

lerine dönerler. Bu adamlar haksızdırlar: Çünkü Sibirya'da yalnız memurluk bakımından değil, türlü bakımlardan rahat, mutlu yaşanabilir. Bir kere iklim fevkaladedir; gayet zengin, konuksever birçok tüccar, hali vakti yerinde pek çok yabancı da vardır. Genç kızlar birer gül gibidir, son derece namusludurlar. Av kuşları sokaklarda uçuşur, avcıların üstüne kendileri konarlar. Haddinden fazla şampanya içilir. Havyarı olağanüstüdür. Bazı yerler bire on beş ürün verir... Sözün kısası, bereketli topraklardır. Ancak faydalanmasını bilmek gerekir. Sibirya'da yaşayanlar da bunu pekâlâ bilirler.

İşte, yerleşmiş göçmenlerden Aleksandr Petroviç Goryançikov'a neşeli, halinden memnun, halkı gayet sevimli ve kalbinde silinmez bir iz bırakan böyle bir kasabada rastladım. Rusya'da soylu ve mülk sahibi olarak doğan Goryançikov, karısını öldürme suçundan ikinci sınıf sürgün ve kürek cezası yemiş, hükümetin verdiği on yıllık cezasını uslu uslu çektikten sonra da K. şehrine yerleşmiş, sessiz, kendi halinde yaşayıp gidiyordu. Civar bucaklardan birine kayıtlı olmakla beraber, hayatını şöyle böyle kazanabilmek için şehirde yaşıyor, çocuklara ders veriyordu. Sibirya şehirlerinde sürgün göçmenlerden öğretmenlere sık rastlanır; kimse de onları hor görmez. En fazla öğrettikleri şey, hayatta pek gerekli olan ve bu öğretmenler olmasa, Sibirya'nın ücra köşelerinde kimse'nin ne olduğunu bilemeyeceği, Fransızcadır. Aleksandr Petroviç'le ilk defa pek konuksever emekli bir memur olan İvan İvaniç Gvozdikov'un evinde karşılaştım; Gvozdikov'un çeşitli yaşlarda, gelecekleri parlak görünen beş kızı vardı. Aleksandr Petroviç onlara, ders başına otuz gümüş kapikten, haftada dört kere ders verirdi. Bu adamın görünüşü bana ilginç gelmişti. Son derece soluk benizli, zayıf, henüz yaşlı sayılmayacak, en fazla otuz beş yaşlarında, ufak tefek, çelimsiz bir adamdı. Her zaman çok temiz, alafranga giyinirdi. Onunla konuşmaya başladığımız vakit, gözlerinizin ta içine dikkatle bakar, her sözünüzü de üstünde düşünüyormuş, sorunuzla

ona çözülmesi gereken bir problem vermişsiniz ya da ağzından bir sır almak istemişsiniz gibi ciddiyet ve saygıyla dinler, sonunda da kısa ve açık cevaplar verirdi; ama cevabındaki her kelime öylesine ölçülü olurdu ki, nedense birden huzursuzluk duymaya başlar, sonunda bu konuşmanın bittiğine sevinirdiniz. Daha o vakitlerde İvan İvaniç'ten onu soruşturmuş ve Goryançikov'un düzgün, ahlaklı bir yaşam sürdürdüğünü, zaten aksi halde kızlarına ders verdirmeyeceğini öğrenmiştim; yalnız son derece içine kapalı, herkesten kaçan bir insanmış ve gayet bilgili, okumuş olmasına rağmen hiç konuşkan değilmiş, onunla bir sohbeete girmek hayli güçmüş. Bazı kimseler, Goryançikov'un düpedüz deli olduğu kanısındaymış, ama bunu öyle büyük bir kusur da saymazlarmış; hatta şehrin ileri gelenlerinin çoğu, Aleksandr Petroviç'i korumaya, kendisi isterse dilekçe yazmada ya da buna benzer işlerde kullanarak, ona faydalı olmaya bile hazırlarmış. Rusya'da temiz, hem de hatırlı akrabaları olduğu tahmin ediliyordu, ama sürüldüğünden beri onlarla bütün ilişkisini kestiği, böylelikle kendi kendine kötülük ettiği de ortadaydı. Goryançikov'un öyküsünü, yani evliliklerinin daha ilk yılında kıskançlık yüzünden karısını öldürüp sonra teslim olduğunu (bu yüzden cezası epey hafiflemişti) öğrenmiştik. Zaten bu türden suçlar, daima bir talihsizlik sayılır ve acıma duygusu uyandırır. Gene de bu garip adam ısrarla herkesten kaçıyor, sadece ders vermek için insan içine çıkıyordu.

Önceleri ona özel bir ilgi göstermiyordum, ama zamanla, nedendir bilmem, bende merak uyandırmaya başladı. Goryançikov'da esrarlı bir şey vardı. Onu karşınıza alıp sohbet etmek mümkün değildi. Gerçi sorularına her vakit, hatta bunu önemli bir ödev sayıyormuş gibi karşılık verirdi, ama ben aldığım cevapların ardından başka bir şey sormaya çekinirdim; üstelik bu gibi konuşmalardan sonra adamcağızın yüzünde bir çeşit ıstırap, yorgunluk belirirdi. Hiç unutmam, güzel bir yaz akşamı birlikte İvan İvaniç'ten dönüyor-